

REDACTIA:
și
ADMINISTRAȚIA:
Deák Ferencz u. Nr. 35.

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacțiunii.

Concure, inserțiuni precum și taxele de abonament se trimit administrațiunii tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

PREȚUL
ABONAMENTULUI
PENTRU
AUSTRO-UNGARIA:
Pe un an: 10 cor.
Pe 1/2 an: 5 cor.

PENTRU ROMÂNIA ȘI
STRĂINĂTATE:
Pe un an 14 franci.
Pe 1/2 an 7 franci.

Telefon pentru oraș
comitat Nr. 266.

Nr. 7489/911.

Concurs

Pentru deplinirea postului nou sistemizat de revizor școlar diecezan, prin aceasta se escrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare. Alegândul revizor școlar va fi coordonat referentului școlar ordin. și și va primi cercul de agende dela Prezidiul cosistorial.

Beneficiul împreună cu acest post constă din:

1. salar anual de 2400 cor.

2. bani de cortel 500 cor.

3. diurnă de câte 8 cor. în cazurile de emisiuni la vizitarea școalelor, precum și speșele de călătorie.

Dela reflectanții la acest post se cere cvalificațiune și practică învățătorească, preferindu-se recurenții cu pregătire pedagogică superioară și cu praxă didactică.

Aplicarea fiitorului inspector se va face în mod provizor, rămânând ca sinodul eparhial să se pronunțe definitiv în afacere.

Reflectanții la acest post au să prezinte subsemnatului Consistor, în termenul concursual, cererile ajustate cu următoarele documente:

1. Autobiografia, pe scurt, a recurentului;

2. Estrasul de botez

3. Toate documentele, de cari dispune, relativ la studiul prestat.

4. Atestatele despre serviciul didactic de pân'acum.

5. Dovezile despre eventualele titluri de recomandație pentru postul de sub întrebare.

Arad, șed. cons. plen. 15/28 decem. 1911.

**Consistorul român ort.
din Arad.**

Nr. 6869/1911.

Concurs

Pentru îndeplinirea postului de protopresbiter în tractul **Chișineu** se publică concurs cu termen de **45 zile** computate dela prima zi, ce

urmează după publicare în organul oficial »Biserica și Școala« cu emolumentele:

I. Dela parohia centrală Chișineu:

a) sesiunea aparținătoare parohiei protopresbiterale, și competența de pășune după acest pământ;

b) birul parohial;

c) stolele legale;

d) întregirea dela stat conform legilor în vigoare.

II. Din protopresbiterat:

a) Retribuțiunea dela dieceză pentru inspecțiunea școlară și ședuielile dela cununii în suma ce o va stabili sinodul eparhial;

b) birul protopopesic dela preoții din tract, câte 10 cor. dela fiecare preot;

c) diurne pentru vizitarea canonică și revizuirea socoților conform concluzelor sinodale;

d) speșele cancelariei protopopești conform concluzului sinodului eparhial Nr. 91 din 1878;

Toate dările și sarcinile publice după sesiunea parohială le va suportă protopresbiterul alegând.

Aspiranții la acest post se avizează, ca în termenul indicat să subștearnă subscrisului Consistor recursele lor instruite cu documentele de cvalificațiune, prescrisă în §-ul 53 din Statutul-Organic și prin concluzul congresual Nr. 111 din 1888 și anume: să dovedească, că au cvalificațiunea recerută a reflectanților la parohiile de clasa primă, să producă testimoniu de maturitate și să dovedească cu atestat, că au împlinit cel puțin cinci ani în serviciul bisericesc, sau școlar cu succes deplin mulțumitor și că prin zelul, capacitatea și diligența lor s'au distins pe terenul bisericesc-școlar.

Arad, din ședința plenară a Consistorului gr.-or. român, ținută la 15/28 decemvrie 1911.

**Consistorul gr.-or. român
din Arad.**

Viața și faptele mecenatului Nicolae Jiga.

—Discurs comemorativ—

de Gh. Tulbure.

La toate neamurile culte pomenirea cu laudă a bărbaților distinși și binemeritați se consideră ca o datorință națională de prima ordine. Romanii cei vechi ne-au lăsat și'n privința aceasta exemple clasice. Cultul înaintașilor la ei era atât de desvoltat, încât familiile patriciene aveau o sală anumită (atrium), unde păstrau busturile de ceară ale părinților sau strămosilor, cari s'au fost distins prin virtuți cetățânești sau prin acte de eroism.

—„Suntem datori să cinstim amintirea bărbaților, cari au trăit și au muncit pentru neam — zice entuziastul nostru istoriograf Gh. Barițiu — pentru că altfel nu am merita să-i avem!“

Cunoștința de datorință și sentimentul recunoștinții ne-a adunat și pe noi între vechile ziduri ale acestui internat, la serbarea comemorativă de astăzi.

Astăzi, când sfânta noastră biserică dreptcredincioasă prăznuiește pomenirea cu evlavie a marelui ierarh și făcător de bine Nicolae, Archiepiscopul dela Mira Lichiei, am socotit, că este momentul cel mai potrivit ca și noi, cei încredințați cu conducerea acestui așezământ, să ne manifestăm recunoștința, cu care ne simțim îndatorați față de memoria generosului nostru fundator, a fericitului mecenate Nicolae Jiga.

Tributul acesta de cinstire și pomenire față de amintirea fundatorului Nicolae Jiga, ni-se impune cu atât mai stăruitor, cu cât o jumătate de veac s'a împlinit, decând dragostea lui de neam a dat ființă acestui așezământ pentru creșterea și adăpostirea tinerimii școlare române, și cu cât un șir lung de ani s'a strecurat, decând chipul său blajin, de pe perețele acestei sale, privește cu iubire și bunătate de părinte la tinerii interniști, fără ca aceștia să cunoască mai deaproape viața și faptele mecenatului lor.

Am crezut deci, că cu nimic n'aș fi în stare să înalț în chip mai deosebit splendoarea festivalului aniversării de 50 de ani a internatului acestuia, decât zugrăvind — în cadrele acestui discurs comemorativ — Viața și faptele lui Nicolae Jiga, cu dorința, ca din pomenirea lor să 'ncolțească în inimile tinerimii floarea cea frumoasă a recunoștinții pentru facerile de bine cari i-le-a hărăzit, iar din ad-

mirația față de umbra lui să sorbim toți îndemn și însuflețire la muncă pentru folosul și înaintarea neamului nostru.

*

Mecenatele Nicolae Jiga s'a născut în ziua de 4 octombrie 1790¹⁾, în comuna frunțașă Sânmiclăușul-român din apropierea Orăzii-mari. Părinții săi au fost plugari săraci și numele de familie al tatălui său era *Jude* (nu *Jiga*). Ca băiat mărișor, Nicolae Jude a fost adus la școală în Oradea mare unde a urmat două clase gimnaziale. Anii de școală i-a petrecut cu multă străduință la carte, dar și cu multă mizerie. Tradiția familiară ne spune, că adeseori era avizat la mila camerazilor lui de școală, copii din familiile aristocratice maghiare, cari îi dădeau lui Jude câte o bucată de pâine, pentruca în schimb să le curețe papucii. Prietenii acestea de pe băncile școlii — precum vom vedea — i-au prins însă bine mai apoi, când a ajuns comerciant de frunte în Oradea, iar foștii săi colegi unguri au ajuns în funcțiunile cele mai înalte la administrația orașului și a comitatului.

După ce a terminat clasa a doua de liceu și fiindcă nu se mai putea susține la școală din cauza sărăciei, la îndemnul părinților a trecut ca ucenic de prăvălie. Se spune că în timpul acesta — nu se știe prin ce împrejurare — și-a schimbat numele de *Jude* în cel de *Jiga* (*Zsiga*)²⁾ pe care l-a păstrat apoi toată viața.

Băiat serios, obicinuit cu truda și năcazul, tinărul Jiga pe cariera comercială a făcut progres și la timpul său s'a eliberat ca sodal neguțător, învărtind mai ales articlii de manufacturi. În calitatea aceasta, la 12 noembrie 1817 Jiga s'a căsătorit, luând de soție pe văduva *Ana Cospërda*, o odraslă de a vechilor familii de comercianții macedo-români („greci“) din Oradea mare. Este de remarcă, că văduva *Ana Cospërda*, înainte de Jiga, a mai avut doi bărbați: cel dintâi a fost un comerciant cu numele *Popovici*, iar al doilea *Nicolau Xant*, cantor grecesc la biserică noastră din Oradea. Cu amândoi însă abia a trăit împreună 7 ani, și rămânând de două ori văduvă a ajuns soția lui Nicolae Jiga, cu care a viețuit împreună 51 de ani. Din căsătoria aceasta, pe cât de lungă pe atât de fericită, li-s'au născut trei copii: un băiat Nicolae și două fete *Maria* și *Ana*. Feciorul Nicolae a fost și el comerciant la început, mai apoi a trăit ca privatier în Viena, unde a murit anii din urmă. *Maria* s'a

²⁾ Dânsul s'a scris cu ortografia ungurească „Zsiga“ și așa-l scriu toți până astăzi. Eu însă considerând, că numele acesta și-l va fi luat numai silît de alții și că el a fost român curat și adevărat, îl scriu cu ortografia românească: *Jiga*.

¹⁾ După spusele unora în 1794.

măritat după Ioan Poenar, comerciant în Oradea, iar Ana s'a măritat după Nicolae Diamandi, deasemenea comerciant orădan, care mai pe urmă a preluat prăvălia lui Jiga, a socrului său.

Prin căsătoria cu Ana Cosperda tinărul comerciant Nicolae Jiga a primit ca zestre mica prăvălie de manufacturi a văduvei, pe care a asortat-o și astfel a devenit comerciant de sine stătător, cu firma sa proprie.

Munca conștientioasă și caracterul său puritan în curând i-au asigurat o bună reputație în cercurile comerciale, în urma căreia negoțul său inferior, îi sporia averea din zi în zi. Iar în puterea legăturilor de veche prietinie cu căpeteniile orașului și manifestând dintru început un interes viu față de mersul afacerilor publice, Jiga în scurtă vreme este ales *senator* în consiliul orășănesc.

Tot în urma considerației generale, la care se ridicase în viața publică, la 12 Martie 1839 Jiga este numit *director de școale*, încredințându-i-se, din partea inspectorului suprem al școalelor bihorene Nicolae I. Temesvári, supraveghierea învățământului în școlile românești din Oradea-mare și Sânicolaul-român, satul nașterii sale.¹⁾ În calitatea aceasta a funcționat cu zel exemplar până aproape de moartea sa, când la anul 1868 prin inactivarea Statutului Organic, demnitatea aceasta a trecut asupra preoților locali. Ca director de școală („*localis Director*“), cercetând mersul instrucțiunii și ajungând în nemijlocită atingere cu băieții de școală din orașul nostru, Jiga a avut prilej să se convingă cu ce sărăcie amară și cu câte greutatea aveau să lupte sărmanii școlari români, strânși de prin mahalalele orașului și din satele învecinate, ca să-și agonisească ceva cunoștință de carte. A văzut zilnic o mulțime de studenți săraci, din toate părțile Bihariei, înfruntând lipse grele ca să-și stâmpere dorul nepotolit după învățătură. Și atunci aducând-și aminte de anii copilăriei Sale, de pâinea amară care a gustat-o pe băncile școlii, inima sa generoasă s'a înduioșat, în mintea sa de bun creștin a licărit o idee nobilă și punga sa — din darul Domnului plină — s'a deschis. Iar contemporanii de pe vremea aceea știu să povestească cu evlavie, cum Jiga la sărbătorile Sf. Nicolae și ale Nașterii Domnului cumpăra băieților de școală haine, și cărți, altora le împărțea pâine, iar uneori le dădea din mâna proprie bani, ca să-și cumpere, cele trebuințioase.

Cu vremea dăruirile acestea s'au sporit până când mai apoi le-a regulat astfel, că de pildă între anii 1854—1864 douăzeci de ștu-

denți români gr. or. cari cercetau liceul sau academia de drept din Oradea, primiau dela Jiga un ajutor de câte 50 florini la an.

(Va urma)

Educația religioasă în școală și în biserică.

(În ce chip și cu ce mijloace să se facă?)

(Urmare și fine.)

Idea aceasta prea frumoasă de pe pământul francez a străbătut și la urechile marelui *Franche*, care încă în suta a XVII-lea a înființat și deschis școala de fete din Halle. Durere însă, că aceasta frumoasă idee în întreg secolul al XVIII-lea a rămas baltă.

Cununa de lauri i-să cuvine în privința educării, *sexului feminin* secolului XIX-lea, îmbrățoșând împreună cu alte idei și idea educării sexului feminin. Astăzi statul și comuna, biserica și societatea reciproc, emulând una cu alta, să luptă și sacrifica pentru aceasta educare. Secolul presinte pune mare pond pe educarea sexului feminin, căci știe, că baza progresului generației viitoare, atât trupește cât și moralicește, numai în femeie ca mamă și-o poate afla. Avem pilde, cari ne spân adevărul. Cine nu cunoaște însușirile mamei, care cu inima și caracterul ei nobil și cu lucrul neobosit al mânilor sale pune basă și întărește traiul fericit în familie? Și cine n'a văzut și așa femeie, care a nimicit pacea din familie? Și dacă sunt familii, unde să propagă moralul și educația religioasă, numai femeii îi puteau mulțumi, căci singur numai femeia cuminte, sârguincioasă și religioasă poate să facă, ca traiul în familie să fie fericit. Istoria ni mărturie vie, că pe o femeie cu simțăminte curate nu o putem îndestul prețui. Cine le-ar și putea înșira moravurile bune și frumoase a unei astfel de femei, care cu soțul ei așa și le știe împărți necazurile lumii și puțină bucurie, încât familia nu mai știe nimic?! Omenimea nici nu s'a uitat a pune pe fruntea femeii, în toate veacurile, cununa nevestejită a laudei, dar de ce a fost mai de folos, tot s'a uitat, și anume, ca să se îngrijască de educarea și creșterea ei. Pentru educarea pruncilor tot a mai sacrificat familia, societatea, statul și biserica, dar educarea religioasă a sexului feminin putem zice, că cu totul o au lăsat în grija mamei.

Să căutăm numai la sărăcia noastră depe sate. De câte ori obsearvă preotul și învățătorul neglijența mamei în îmbrăcămintea și ținuta fiilor ei? Câți prunci și fete sunt cari ca novici când vin la școală, i-și știu face cruce, știu Tatăl nostru, pe atunci cei mai mulți sunt ca dobitoacele. Oare nu tot vina mamei e și aci? De aceea cu puteri îndoite trebuie să ne sârguim și să ne ocupăm cu creșterea tânăretului, îndeosebi cu educarea fătușelor încredințate nouă spre luminarea minții, ca devenind odată din ele mame, să poată fi și soții bune și credincioase bărbatului, mame adevărate, cari luptându-se în lume cu miile necazuri, griji și neajunuri, să-și știe oșali familia astfel, că pentru limbă,

¹⁾ Prot. com. bis. gr. or. din Oradea mare Nr. 21 ex. 1839.

lege și biserică, deodată cu viața să nu să lapede. Și pe când numai femeia cinstită și cu frica lui Dumnezeu poate da creșterea fiilor și fetelor crescute cu moral bun, pe atunci mamele slabe și negândite, nasc, cresc, fii și fete și mai slabe, decât cum sunt ele, cari prin apucăturile lor rele îi slăbesc în învățăturile primite dela preot și învățător, i-și slăbesc pruncii în legea părintească. Din ăsteia devin școlarii, cari cu puteri îndoite lucră la scăderea simțului religios.

Tata și mama bună datorită sântă au de a da mână de ajutor preotului și învățătorului, încât privește educarea religioasă a mlădițelor lor în biserică și școală. Ce e scris în cartea vieții lui Isus Sirach despre datorința părinților întru creșterea religioasă a pruncilor lor? *Prunci ai, învață-i pre ei, și înduplează grumazul lor din pruncie!*

Învățătura bună și religioasă a preotului și învățătorului tocmai așa rod slab va aduce în inima pruncilor și fetelor crescute în jurul mamelor negândite ca și cum aduce pomul pădureț, chiar să fie acela așezat în cel mai mănăs pământ. Neoltoi, tot acre îi vor fi poamele. Educarea rea a unor mame ca astea i-și resbună amar și asupra familiei. Și pe când mamele bune, cari în familie sunt focarul de instituție religioasă a mlădițelor lor, pe atunci mamele negândite sunt rușinea și blăstămul familiei. Triste zile, când educatorii sunt, dar nu este cui a împărtăși învățătura! Învățații lumii din alte țări, se miră de aerul inficiat din țara noastră. În alte țări, pe prunci și pe fete să vede creșterea religioasă primită în școala cotidiană și cea de repetiție, și după ce ies din școală și formează familii, căci cărțile religioase de pe masa lor nici când nu lipsesc, ci cu cărțile de rugăciune în mână i-și încep și sfârșesc lucrul de câmp și cel de casă. La noi, mai vârtos la români, astfel de cărți, cum e S. S. (T. V. D. N.) la cei mai mulți, după ce o cunosc și o au, — le turbură mintea și le slăbesc simțul religios, devenind din ei ca sectari, vrășmașii bisericii străbune. Vina o purtăm de o parte noi preoții; iar de alta parte părinții. Noi, fiindcă nu-i familiarizăm de mici ca școlari cu astfel de cărți; iar părinții fiindcă cu totul neglijă creșterea pruncilor lor dela casă, apoi dela școală și biserică. Filosoful Aristotel mare adevăr grăește, când zice: *„Natura a sădit în prunci însușirea aceia ca să facă ceia-ce văd, că fac părinții“*. Dacă părinții sunt imorali, pruncii vor fi și mai răi. Pentru asta aduc în tema mea ca pe cel mai puternic mijloc de educare religioasă în școală și biserică: *educarea sistematică a sexului feminin*, din cari devenind mame, nu-și vor lua pruncii și fetele dela școală, ci îi vor trimite regulat să învețe ca învățăturile bune și folositoare din școală, rădăcini să prindă în inima lor, prin cercetarea regulată a bisericii. Numai în chipul acesta se poate pune bază sigură la lățirea creștinătății și moralei creștine.

La noi pe sate, unde cei mai mulți părinți numai ne îngreioază starea noastră educativă, răspunderea cea mare cu educarea religioasă a mlădițelor lor, zace

asupra noastră. Cu sădirea și udarea mlădițelor, a surcelelor, a băieților lor încredințați nouă, cu sădirea și udarea lor, noi înzădar ostenim înainte ca pomi roditori cu poame bune să putem crește din fii și fetele lor, căci dacă ei ca părinți nu ne stau într'ajutor, puțin progres să va face, deși știu, că loc mai sânt pentru binele și fericirea omului nici nu este afară de biserică, decât numai școala. Pentru asta foarte potrivit să și zice, că: *„Ceia-ce samănă școala, aceia crește și întărește biserică, care i-și are chemarea sântă, că pe acele mlădițe tânăre și fragede, cari prin creștinătate au fost sădite și grijite în via Dului, biserică să le întărească și cu vreme să devină din acele mlădițe, pomi roditori.“*

Iar acum, după ce știu, că dintre toate obiectele școlare, religia este obiectul cel mai însemnat, ar fi de dorit ca și în viitor, tot în astfel de conferințe mixte și cu astfel de teme să fie însărcinați preoții și învățătorii ca din an în an să putem desvolta mai multă activitate față de biserică și școală; iar cu poporul încredințat nouă să putem eși învingători asupra ori cărui atac ce s'ar îndrepta, din ori și ce parte, asupra santei noastre biserici și a școalei, ca fiică a ei.

Căci:

Biserica și neamul nostru, cum foarte potrivit zice Dr. O. Ghibu, — astăzi mai mult ca ori când are lipsă de suflete străbătute de sentimente și convingeri religioase, cari să săvârșească fapte bune. Da! fapte bune, fiindcă a sosit veacul culturii și ispitelor, cari poartă lumea și viața ei pe valorile sale, prin furturi primejdioase. Și cine poate să fie cărmuitorul poporului nostru altul, decât preotul și învățătorul. De o parte preotul, care în fața valorilor amenințătoare trebuie să țină cărma cu credința în Dumnezeu, cu nădejde în viitor și cu dragostea de cei păstoriți, căci: *„când dragoste nu am, nimic nu am;“* iar de altă parte învățătorul, care prin străduință să-i învețe pe școlari mai pe sus de toate să muncească, deoarece munca este singurul izvor de producție. Nu e permis învățătorului să trezească în școlari dorințe, pe cari nu le pot ajunge prin puterea lor de muncă, prin propria lor activitate, căci ajutorul altuia, fie chiar al fratelui tău, i-ți micșorează demnitatea.

I-mi închei tema despre educația religioasă cu cuvintele frumoase ale fericitului Augustin: *„Deie Domnul, ca să grăesc cele ce mi să cuvin mie a-le grăi, și ție ale ascultă“*.

Alexandru Vașiadi,
paroh.

S'a aflat pricina.

Domnul Iosif Moldovan, directorul școalelor noastre elementare din Arad a scris în „Românul“ așa: *„Ziceți (adeca „Tribuna“ cu care polemiză) cineva umblă să strice prin intrigi armonia dintre d-voastră și învățători. Veți avea dreptate, noi încă am observat-o încă înainte de alegerile congresuale, tot cu stilul cu care îmi răspundeți acum în „Biserica și Școala“*.

Am somat pe dl I. Moldovan să se esplice, că ce este aceasta și iată răspunsul:

Ce este aceasta?

Sub întrebarea aceasta, în numărul trecut al organului, sunt chemat să mă clarific. Iată-mă!

Să nu se creadă însă, că de frica amenințării, că Onor. redacțiune va arăta cetitorilor *ce este și ce sum pentru învățători*, pentru că de adevărul ce se poate spune și într'o parte și în alta nu mă feresc, ci de dragul păcii, ce mi-ar plăcea să se sălășluiască între noi, vin se-mi fac datorința, ca să se facă lumină.

Voi fi scurt.

„Tribuna“, care împreună cu „Biserica și Școala“ numai mainai:te cu trei luni făcea elogii reuniunii învățorești condusă de mine, mâncând din alegerile congresuali, *mă face trădător de neam*. (Să ierți că „Bis. și Școala“ nu s'a ocupat cu tradarea ori netradarea d-tale. Red.)

Spre a se refui cu „Românul“, așa zice; de și faptice pentru că am îndrăsnit a primi candidatura în cercul Aradului ca deputat congresual dela frații mei învățători, spriginiți de unii fruntași preoți și mireni și n'am așteptat să mi-o oferească dânsii, dechiară în unul din numerii mai recentți, că eu nici când n'am apaținut partidului național și că întotdeauna am votat cu candidații guvernamentali.

Că voi fi atacat, am știut-o și am și accentuat-o cu ocaziunea candidării, pentru că tot din acest motiv am fost atacat și înainte cu șese ani și au fost atăcați învățătorii în totdeauna când au îndrăsnit a încerca să se reprezinte și ei în înaltele noastre corporațiuni bisericesti. Așa dar nu aceasta împrejurare ma jignit, ci cutezanța de a mă răpi de ce am mai scump în viață de *cinstea mea românească*.

Sunt om sărac, cu toate aceste pot dovedi că abonez șese foi românești, între cari și „Tribuna“, la care sunt abonent permanent. De 30 de ani servesc pe lângă recunoștința superiorilor școala română. Sunt membru ordinar și fondator la mai multe reuniuni și instituțiuni românești. Am servit Asociațiunea națională aradană ca secretar, esactor și membru de comitet de când sunt în Arad. Am fost notarul, secretarul, vice prezidentul și de vre-o câțiva ani sunt prezidentul reuniunii învățătorilor români, în care se cultivă cele mai frumoase virtuți românești. Sunt și de prezinte secretarul partidului național local și ca atare am luat parte la toate consfăturile partidului în palatul „Tribunei“. Nici când dela nici o treabă românească n'am lipsit, ba pot dovedi că pentru ele am adus chiar și jertfe materiale cari nu stau în raport cu retribuțiunile ce le am. Se cuvine deci să fiu timbrat într'o foaie românească, pe care și eu o susțin de trădătoriu de neam?

Liniștit în conștiință că am făcut în totdeauna tot ce am putut și ce mi-s'a cerut pentru neamul meu, am adresat o epistolă confidentă redacțiunii, în speranța că se va afla vre-o modalitate de a fi rehabilitat pentru neîndreptățirea ce mi-s'a făcut, dar în schimb am fost ironisat.

Silit prin o astfel de procedură am cerut ospitalitatea „Românului“, spre a dovedi netemeinicia acuzei ce mi se face de „Tribuna“.

Ajungând la pasagiul în care „Tribuna“ susținea că cineva umblă se strice armonia dintre învățători și „Tribuna“, mi-am adus aminte de calvarul din „Biserica și Școala“ a unuia dintre cei mai vrednici învățători, care întocmai ca și mine, din senin, a fost numit *om fără cultură* etc. Un învățător apretiat de superioritățile sale și recunoscut ca unul dintre cei mai distinși; pre care la ales dintre toți învățătorii

diecesei ca pre cel mai vrednic chiar și P. C. S. domnul protosincol și director seminarial Roman Cio-rogiu, atunci când spre a prezentă unui înalt oaspe din România o școală și un învățător de model la noi, a escurs în provincă la școala aceluia, preamărind cele constatate în coloanele acestui organ și spunându-ne și nouă încântat lucruri admirabile despre el. Acest învățător ce face cele mai bune servicii neamului și ca secretar general al Reuniunii noastre învățorești, este numit în foaia oficioasă a diecezei condusă de însuși P. Cuvioșia sa Dl protosincol (poate fără știrea Dsale?) și încă în calitate de reprezent consistorial la examene, de *om fără cultură*.

Afacerea a produs ceartă și neînțelegeri între frații de aceeași soarte și chemare și a sdrucinat armonia exemplară din sânul reuniunii iar străduințele mele pacificatoare au rămas zădarnice chiar și până în ziua de azi. Am zis-o încă atunci: *lucrurile aceste trebuie că sunt puse la cale de cineva; cineva vrea să bage ceartă între noi*.

Articolul acela din „Biserica și Școala“ și pe cei ce pun la cale asemenea lucruri, cu scop de a strica solidaritatea și buna înțelegere dintre frații cari de decenii trăesc și muncesc, spre cinstea bisericii și a neamului, în cea mai perfectă armonie, i-am înțeles atunci, când am făcut aluziune la „Biserica și Școala“.

Cred că voi fi înțeles și de P. On. Redacțiune și de cetitorii pre cari sunt chemat să-i lămuresc.

De încheiere apostrofiez: Trebile au mers bine până aci după cum au constat-o toți cei ce au luat parte la ultima noastră adunare generală. Învățătorii păstrându-și neatînse, ba cultivând cele mai frumoase virtuți strămoșești au trecut cinstiți peste cele mai grele timpuri ce ni-le putem închipui și nădăjduesc în maturitatea la care au ajuns, că rămânând solidari vor rezista cu bărbăție și pentru mai departe valurilor furioase ce-i amenință. Dacă mă voi înșelă, nu-i vina noastră, noi ne-am făcut datorința. Răspunderea și blăstămul neamului și a bisericii va cădea asupra acelorora ce iau învrăjbit.

Iosif Moldovan.

Cu alte cuvinte „Românul“ a pus fititul și s'a aprins focul între dl I. Moldovan și „Tribuna“ dl I. Moldovan, nici una nici alta, ia un tăciune și îl aruncă în strășina pașnicului vecin „Bis. și Școal.“ iar acum când răspunde bagă de vină „Bis. și Școala“ și „Tribuna“ încât apare că „Tribuna“ împreună cu „Biserica și Școala“ la făcut trădător, în vreme ce „Bis. și Școala“ nici o iotă n'a scris despre conduita socială a dlui Iosif Moldovan și peste tot despre incidentul „Românul“ Moldovan „Tribuna“.

Da, am rostit eu astă vară elogioase cuvinte la adresa învățătorilor adunați în sala festivă a seminarului și am scris cu căldură în „Biserica și Școala“ despre aceasta sărbătoare a inimei mele, că mi-am văzut foștii elevi acum bărbați și ei prezentându-se în haină de nuntă, în casa lor părintească, înțeleg casa spirituală de unde s'au făcut aceea ce sunt. Bucuria mea a fost cași bucuria părintelui care își revede în casa sa întregi, cinstiți, sănătoși, fii eșiți din casă. Naintea ochilor mei sufletești am trecut în revistă trecutul acestor băeți, cum erau de golișei și slăbuți când au venit la școală, cum i-am îngrijit ca să-i feresc de toate relele și se fac din ei oameni. Nu m'am bătut pe piept, ci am mulțumit lui Dumnezeu că m'a învrednicit de aceasta bucurie părintească. N'am eschis din aceasta bucurie nici pe prezidentul nici pe secretarul reuniunii, pentru că și dânsii mi-au fost elevi,

dar nu titlurile lor mi-au mișcat inima, ci că acești învățători sunt o parte din sufletul meu, sunt familia mea spirituală.

Acest sentiment al meu față de învățători rămâne nestrămutat și atunci, când s'ar afla învățători pentru cari aceste legături sufletești să fie superflue, după ce sunt liberi și independenți de sfera disciplinei mele, ca să o numesc așa sfera îngrijirilor de cari i-am împărțit când erau slabi și avizați la ajutor

Alegerile congresuale au dat anză la supărări. Profit de ocaziune să-mi spun și eu părerile mele în chestia reprezentărilor în corporațiile noastre bisericești.

Ca toate alegerile din lume așa și alegerile în corporațiunile bisericești răscolesc energiile voinței de a lua parte la lucrurile publice.

Eu dau aceasta explicație mai decorativă luptei pentru mandate în sinoadele și congresele noastre bisericești. de aceea nu condamn pe nime, că vrea să fie deputat în sinod ori congres, căci bun lucru vrea, însă suum cuique.

În biserică există cler și mirean. Poziția preoției în corporațiile bisericești este precizată prin lege, la analogia drepturilor ei nu să poate provoca nimeni și așa nici învățătorii precum se accentuează din unele părți, cari nu vor să înțeleagă drepturile ierarhice în biserică. doar și așa pe conta drepturilor ei au intrat elementul mirean în corporațiile bisericești. Iar vedeți lupta ce se dă acum în regatul român în jurul drepturilor ierarhice și veți înțelege ce concesiuni mari a făcut Șaguna, ca să angajeze și pe mireni la susținerea organismului bisericesc. Sub mireni înțelegem totalitatea tuturor credincioșilor fără deosebire de clasă, în aceasta totalitate sunt cuprinși și învățătorii, cari nu formează clasă deosebită în biserică. Rațiunea legii constituționale e ca să ajungă în corporațiile bisericești toate clasele intelectuale câte le avem, afară de analfabeți cari n'au cenzul intelectual pentru desbateri de ordin intelectual. E greșită dar agitația de clasă pentru că tocmai așa lipsă avem în corporațiile bisericești de advocați pricepători de legi, precum avem lipsă de bărbați de școală pricepători de școale și de financieri pricepători de finanțe, și de tot intelectualul pentru că, în corporațiunile bisericești se tractează întreagă viața morală, intelectuală și materială a bisericii. Corporațiile noastre bisericești trebuie dar să aibă concursul tuturor elementelor constitutive ale societății ei. Eu cred că mai ușor s'ar putea ajunge la rezultat printr'o înțelegere reciprocă în care să i-se dea fiecăruia atâta loc cât i-se cuvine, decât prin o agitație oarbă ce ar aduce pe învățător în conflict cu susținătorii școlii, în aceste vremuri grele, când școala este pendentă dela jertfa îndoită a susținătorului școlii. Să nu împrăștiem dar lumea dela corporațiile noastre bisericești, ci mai ales să o adunăm, ca să avem cât mai mulți angajați la conlucrare pentru biserică și școală.

Să ne ferim dar și de aparența de a tracta pe susținătorii școlii de mizera plebs contribuens, ci mai vartos să le arătăm recunoștința noi pentru cari aduc jertfe.

Eu din parte mi văd foarte bucuros în corporațiile noastre bisericești pe învățător, dar nu în conflict cu ceilalți intelectuali ca clasă deosebită ci în armonie.

Aceste sunt părerile mele în chestia pusă de unii pe tăișul animozităților. Să încete dar animozitățile și să ne stimăm unii pe alții.

Și acum să trecem la lapsusul dlui Iosif Moldovan, adecă că ar fi observat încă înainte de alegerile congresuale, că „Bis. și Școala“ e acel cineva care

umblă să strice prin intrigi armonia dintre învățători. Dlui spune, că e cazul colegului dsale Dimitrie Popoviciu.

Haid să reproducem dar cazul.

Auzisem lucruri ciudate despre manierele unor comisari de examene, în special despre dl D. Popoviciu, dar nu le-am dat importanță, credeam, că vor fi oamenii năcăjiți pentru că comisarii nu închid ochii dinaintea scăderilor lor. În aprilie a. tr. însă îmi veni învățătorul Iulian Paguba din Socodor, cu o aspră critică la adresa dlui D. Popoviciu. În Nr. 17 a „Bis. și Școal.“ apărut în 24 aprilie (7 mai) din 1910, i-am răspuns la poșta redacției, că deși iscălește articolul, în mai de potrivit să pună în discuțiunea conferinței învățătorești, răul apostrofat de Dsa, ca să evităm ciocnirile în publicitate și chestia să se lămurească acolo unde e locul în sinul învățătorimei.

La aceste sfaturi dl Iulian Paguba a abstat dela publicarea părții personale și mi-a cerut în interesul obștesc să public și am publicat în Nr. 18 „Bis. și Școal.“ partea materială a articolului care tracta chipul cum să se reguleze sfera de activitate a comisarilor de examene, concludând la următoarele:

1. *Să bine voiască a edă un plan anume pentru examene, în care materialul să se estindă numai la cele mai esențiale lucruri din fiecare obiect de învățământ, iar comisarilor o îndrumare specială, după care să se acomodeze, ca astfel fiecare comisar să procedeze în aceiași formă.*

2. *De comisari pentru examene se denumească în viitor numai astfel de persoane, cari afară de meritele ce și le-a câștigat prin diligența lor în cele didactice, să aibă și manieri urbane, aceasta pentru că numai așa putem avea încredere în ei pe de o parte iar pe de alta parte numai atunci se poate face o icoană fidelă despre starea învățământului nostru, dacă controlul se face din partea astor fel de oameni.*

3. *Comisarilor denumiți, Veneratul Consistor să le deie strictă îndrumare, că în viitor să aibă fiecare o astfel de ținută, ca examenele să apară niște zile de praznice, în cari nota conducătoare să fie veselia și bucuria atât pentru copii, cât și pentru învățători. Iar în conferința didactică, comisarii față de învățători, cari își împlinesc datorința, să fie cu cea mai mare rezervă. Față de învățătorii mai slabi încă să se poarte conciliant, iar unde obsearcă greșeli mai grave, să le spună între patru ochi și dacă nu prinde, să facă numai decât arătare, în contra cărora Veneratul Consistor să aplice Ș-ul legii cu toată rigoarea.*

4. *Să binevoiască a da îndrumare protopresbiterilor ca inspectori școlari, ca examenele la școalele cu clasele inferioare să nu dureze mai mult decât o oră, iar cu clasele superioare două ore. Aceasta pentru a feri copiii de tortură și încordare prea mare.*

Mai obiectiv nici nu se putea tracta chestia aceasta.

Pe când eu căutam în chipul acesta să țin în cadre obiective o chestiune ce agita pe învățători, ca afacerea să ajungă la o pașnică soluțiune spre mulțumirea tututroră, mă pomenesc în 19 Mai a tr. cu un răspuns al dlui D. Popoviciu, veninos plin de invective personale. Se înțelege că atari erupțiuni nu le-am publicat precum n'am publicat nici pe ale dlui Iulian Paguba, ci trebuia să-i spun că nu e o manieră cultă să tracteze un om așa chestiile de ordin învățătorec. Dar de aici mi-am făcut inchipuirea, cum va fi tractând acest om pe învățători, dacă își permite a vorbi față de mine în acel ton.

S'a dus apoi la „Organul Reuniunii“ și acolo s'a dat d'a raita. Mă rog cetiți acolo răspunsul. Părintele

N. Codrean din Șiclău complicat în afacere pentru că și-a apărut pe învățătorul său Ștefan Capra față de rușinările dlui D. Popoviciu, a cerut apoi ospitalitate dela fostul redactor al „Organului Reuniunii“ dl Ioan Crișan, ca să răspundă obiectiv cu dovezi dlui D. Popoviciu, și numitul redactor i-a promis publicarea răspunsului. Dl Iosif Moldovan însă în calitate sa de președinte al Reuniunii, fără a vedea măcar răspunsul părintelui N. Codrean, a oprit pe redactor dela publicarea lui și așa dl Ioan Crișan și-a tras consecințele, a demisionat din postul său de redactor al organului.

Aceasta procedere de a suprima glasul învățătorilor în o chestiune ce-i privește pe ei, și a preotului care își apără pe învățătorul său și decorul examenului a stricat armonia dintre învățători dacă e stricată și așteaptă să fie restabilită acolo în sinul învățătorimei unde s'a ivit.

Deplasarea aceluia conflict pe terenul agitațiilor electorale și de partid este intriga adevărată, dle Moldovan, ori cât de subțire ar fi vrut ea să fie țesută. Hic Rhodus.

E păcat de aceasta risipă de energii în intrigi, când avem lipsă de acele energii la alte lucruri mari și frumoase prin care să se consolideze raporturile învățătorimei cu a susținătorilor școlai, în loc de a le distruge.

Adevărat că eu încurajez pretutindeni pe învățători, ca să desvolt în ei nobila ambițiune de a ținea la sine, și iau sub ocrotirea mea pe cei năcăjiți. Așa am încurajat și pe d. D. Popoviciu când a fost în cele bune și l-am ocrotit când a fost în cele rele, când era părăsit de alții și așa am contribuit la integrarea sa în statul învățătoresc activ. El știe mai bine câte i-am făcut dela căderea din Cuvin până la ridicarea din Arad. Aceste însă ar fi titluri de recunoștință și au de aroganță, ca să nu-i zic altfel.

Dacă eu așa fi voit să arat înaltului oaspe un tip de învățător bun, între aceștia sigur ar fi fost și dl Ștefan Capra, învățătorul din Șiclău rușinat de dl D. Popoviciu. Și l-aș fi arătat pe acel învățător modest cum în zori de zi iasă de-și aranjează curtea și grădina sa, cum își așteaptă apoi învățăceii plini de viață și cât de conștient își face lecțiunile; lași fi dus apoi în casa aceluia modest învățător și i-aș fi arătat trei fi creșcuți în gimnazii cari astăzi sunt universitari și absolvenți de univertitate; și pe lângă ei niște drăgălașe fetițe, l-aș fi dus mai departe să vază de ce cinste să bucură acest modest învățător în comună, cum îl cinstește preotul lui septogenar și imberbul acela de capelan care privește la el ca la tatăl său. Și așa fi zis iată un învățător harnic învălit în haina modestiei, cum știe să indulcească lumea de școală și persoana sa. Așa se face la noi cultura poporului.

La Cuvin însă nu m'am dus să prezentez unui înalt oaspe din România o școală și un învățător de model dela noi, precum o zice dl Moldovan, l'am dus și pe acel înalt oaspe ca pe atâția alții la viaa din Cuvin unde eu îmi am Tusculanul meu de vară și acolo l'am condus pe deal și vale, să înțelege pe la biserică și școală cea mai apropiată de biserică unde am aflat pe dl D. Popoviciu cu băieții în școală. I-am ascultat frumoasele producțiuni și când băieții întonară cântarea Basarabiei, se umplură ochii înaltului meu oaspe de lacrimi, căci era Basarabean și lacrimiază de câte ori aude cântecul dureros a Basarabiei răpită de diplomația perfidă a muscalilor. Aceasta întâmplare însă nu este titlu de a întuneca pe toți ceilalți învățători și titlu de imputare că așa detrage ceva din destoiniciile dlui D. Popoviciu, de bun instructor. Doamne pă-

zește. Colegii lui s'au plâns contra manierilor lui de comisar de examene. Atâta e tot. Eu înțeleg pe învățători din alte comportări ale dlui D. Popoviciu, de aceea i-aș da sfatul să-și dumirească colegii. Eu voi fi cel dintâi care mă voi bucura de armonia între învățători căci eu și aztăzi privesc cu aceeași îngrijire la soartea lor cu care am privit când îmi erau elevi. Bucuria lor este bucuria mea și întristarea lor este întristarea mea. Bine înțeles că mie-mi sunt asemenea toți, căci inima mea petru toți bate asemenea.

Aș fi putut să isprăvesc foarte scurt cu dl Moldovan care a vârat în scrisul său acel caracteristic gest, dar eram la chestiunile deschise ce se discută între învățători și vorba vine. Eu cred că a venit destul de bine ca toți se înțeleagă bunele intențiuni ale sfaturilor mele, și că din împlinirea lor numai lucruri bune se pot revărsa asupra învățătorilor.

Poate că ispititilor din afară sunt molest, că nu mă desfac de învățători, dar eu nu mă desfac cum nu să desface tata de copiii săi nici atunci când alții umblă să-i instreineze, pentru că mi-am rescumpărat prin jertfele ce le-am adus pentru ei dreptul de a le spune ce am la inimă.

Și cred eu că nici interesul lor nu este să se desfacă de mine.

Intru altele fie ertare dle Moldovan poate și vino iarăș la lucru, căci ne așteaptă încă mult lucru. Acolo este locul nostru iar nu la hărțuiele zilelor de urgie ce le îndurăm.

R. Ciorogariu.

CRONICA.

Anul nou în Arad. Partea socială a fost tristă. Obișnuitul Sănvăsius'a serbat în două tabere. Dacă va merge aceasta mai departe așa diviziunea va sfâșia și poporul în două tabere și dela aceasta diviziune numai un pas este până la disoluție. Ne vom perde poporul din vina războiului dintre intelectuali.

Cu atâta mai mângăietoare a fost sărbarea bisericească. La sf. liturgie a anului nou a rostit părintele Traian Vătan o înălțătoare cuvântare.

După serviciul divin s'au prezentat credincioși în reședința episcopoească unde P. C. S. d. protosincel R. Ciorogariu în numele credincioșilor a adus omagele P. S. Sale dlui episcop diecezan pentru munca neobosită ce a săvârșit'o în anul trecut spre binele bisericeii și a neamului urându-i sănătate să poată continua aceea cale apostolească de a sfinți bisericii, a ridica școli și a întări credința vieie a eparhițiilor săi. La frumoasele cuvinte cari erau resunetul credincioșilor prezenți P. S. S. a răspuns cu toată căldura inimei lui părintești, implorând duhul păcii asupra credincioșilor în anul nou, ca el să fie rodnic în fapte bune, căci numai unde sălășluiește duhul păcii pot rodi faptele bune.

La masă au fost oaspeții P. S. Sale: Preoții R. Ciorogariu, George Popoviciu, Dr. Gheorghe Ciuhandu oficeri. major D. Gioban, locot. E. Herbai; dnii Dr. N. Oncu, Al. Pecican, Petru Truța, Sava Raicu, Paul Rozvan, Dr. A. Demian, Dr. S. Ispravnic, Dr. G. Popa, Dr. L. Tămășdan, Gh. Purcariu, A. Chelnicean, Gherasim Serb, N. Itu. I. Ciora. S'au ținut toaste pentru P. S. S. și pentru oaspeții.

Boteaza în Arad. În ziua sf. botez s'a ținut liturgie solemnă în catedrala din Arad oficiată de P. S. Sa Dl Episcop cu o asistență frumoasă; P. C. Sa

R. Ciorogariu director sem., G. Popoviciu referent, V. Beleş protopop, G. Bodea, V. Olariu, Dr. T. Botiș, T. VăŃan, protodiaconul Dr. I. Suci, diaconii C. Lazar, Dr. L. Iacob și cetetul I. Cioara.

O rugare. Sunt rugați toți conducătorii par., respective comunele bisericești precum și acei domni particulari, cari au primit „Apelul și rugarea comunei bisericești din Temeskomjât, a le restitui cu său fără rezultat în cauza ajutorării școalei conf. din parohia Comeat până la finea l. c.

Poșta redacției.

P. I. Poezia a sosit prea târziu după Crăciun și așa și-a pierdut legătura cu Crăciunul. Dar și altfel noi numai excepțional publicăm poezii.

Concurse.

Pentru îndeplinirea definitivă a parohiei de cl III din **Satulbarba** (Ujbartfalva) protopopiatul Orăzii mari, se escrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare.

Emolumentele sunt; 1. casa parohială acomodată, constătoare din 2 chilii, cancelaria, culina, camera și podrum, cu grădină îngrădită. 2. 24 jughere pământ arătoriu și livadă. 3. stolele îndatinate precum sunt staverite în protocolul comitetului parohial din 27 noemvrie (10 decemvrie) 1911. 4. Dreptul de pășunit pentru 10 vite. 5. dela 65 numere de case câte 30 litre de cereale, ori 2 cor. bani, 6. întregire dela stat, dările publice va avea a le solvi preotul ales, și va fi îndatorat să catehizeze fără altă remunerațiune.

Reflectanții, recursele lor instruate conform regulamentului, vor avea a le înainta subscrisului protopresbiter; și să vor prezenta în s. biserica de acolo, pentru a-și arată desteritatea în cele rituale.

Dat în ședința comitetului parohial ținută la 27 noemvrie (10 dec.) 1911.

Antoniu Bica
președinte.

Florian, Boiția
not. com.

In conțelegere cu mine: *Toma Pacala* protopresbiter.
—□— 2—3

Pentru îndeplinirea postului învățătoresc dela școala confesională gr. or. română din **Timișoara-Elizabetin** protoprezbiteratul Timișorii, se escrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare în foaia oficială „Biserica și Școala“. Venitele împreunate cu acest post sunt:

1. Locuință în natură în edificiul școalei constătoare din 2 chilii, culină, cămară, pivniță, pod, precum și uzufructul grădinei școalei în estenziune de 400□.

2. Salar fundamental dela comuna bisericească de 1200 cor.

3. Cvinvenalele prescrise de lege.

4. Pentru conferințe dacă va lua parte 10 cor. pentru scripturistică 10 cor.

Dela înmormântări mici 1 cor., dela mari 2 cor. în filia Iozefin conziderând distanța, aceste taxe vor fi duple.

De curățirea și încălzirea salei de învățământ se va îngriji comuna bisericească.

Alesul va avea să provadă cantoralul în și afară de biserică, va avea să instrueze elevii în cântările bisericești, să-i conducă la biserică în dumineci și sărbători să țină cu ei răspunsurile liturgice, va avea să conducă și școala de repetiție.

Dela recurenți se cere cvalificațiunea regulamentară precum și capacitatea de a putea conduce corul vocal.

Corul vocal bisericesc existent alesul este îndatorat al conduce pe lângă remunerațiunea prescrisă.

Petițiile concursuale instruate conform legilor în vigoare se vor subșterne comitetului parohial gr. or. rom. din Timișoara Elisabetin pe calea oficiului protoprezbiterat din Timișoara.

Recurenții sunt poftiți a se prezenta într'o Duminică ori sărbătoare în s. biserică din loc spre a-și arată desteritatea în cant și tipic.

Comitetul parohial.

Cu consenzul pprezb: *Dr. Tr. Putici* insp. de școale.
—□— 2—3

Prin aceasta se escrie concurs pe postul învățătoresc vacant dela școala cu clasele superioare gr. ort. rom. din **Sămbăteni** protoprezbiteratul Aradului cu termen de **30 de zile** dela prima publicare în organul oficial „Biserica și Școala“, pe lângă următoarele emolumente.

1. Salar fundamental 1000 cor. în bani gata, plătit în rate trei lunare; și cvinvenalele prescrise în lege.

8. Locuință cu 2 odăi culină și toate cele aparținătoare în edificiul bisericeii precum și grădină de legume.

3. Pentru încălzirea salei de învățământ după trebuință până la 3 stânjini de lemne.

4. Pentru curatorat 24 cor.

5. Pentru scripturistică 10 cor.

6. Pentru participare la conferințele și adunarea generală învățătoresți 20 cor.

Dela recurenți pe lângă cvalificațiune învățătorescă se cere și diplomă, că sunt în stare a instrui și conduce cor. vocal pe 4 voci după note.

Alegândul învățător pentru salarul spus mai sus e îndatorat a împlini sarcina cantorală în Dumineci și sărbători precum și la alte ocaziuni, și a instrui elevii în cântările rituale.

Pentru instruirea și conducerea corului vocal va primi remunerațiune de 100 cor.

Recursele ajustate cu documentele de lipsă adresate com. par. din Sămbăteni sunt a se înainta în termenul concursual, la oficiul protopopesc gr. ort. rom. al Aradului, având recurenții a se prezenta în cutare Duminică ori sărbătoare în sfta biserică din Sămbăteni pentru a-și arată desteritatea în cântare și tipic.

Dat în ședința com. par. din Sămbăteni ținută la 14/27 Decemvrie 1911.

Valer Felnecan
preș. com. par.

Petru Lupăș
not. com. par.

În conțelegere cu: *Vasile Beleş* protopop inspector școlar tractual.
—□— 3—3